

Ірина Шумляєва

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (Дніпро, Україна)

Удосконалення систем місцевого самоврядування у контексті реформ територіальної організації влади в країнах Північної Європи

Розглядаються особливості проведення реформ територіальної організації влади на муніципальному рівні в країнах Північної Європи з метою вдосконалення функціонування системи місцевого самоврядування, а також підвищення ефективності та покращення координації надання послуг членам місцевих громад. У зв'язку з цим, розкрито зміст двох основних напрямів реформування місцевого територіального управління, які започатковані у ХХ ст. і продовжуються нині в європейських країнах, побудовані на заохоченні місцевих громад до співпраці через мережу організацій міжкомунального співробітництва та/або укрупнення громад шляхом злиття для належного виконання муніципальних й адміністративних функцій.

Аналізуються підходи, які були використані в Данії, Норвегії та Фінляндії для забезпечення більшої ефективності системи місцевого управління, створення дієздатних місцевих громад, які спроможні більш ефективно виконувати завдання місцевого самоврядування. Досліджується досвід Данії в частині проведення укрупнення місцевих громад і створення великих муніципалітетів, як обраний урядом країни єдиний шлях належним чином забезпечити відповідальне виконання функцій муніципального врядування. Розкриваються особливості муніципального реформування в Норвегії, яке характеризується послідовністю та чітким визначенням кроків його здійснення, а також показано результати щодо скорочення кількості муніципалітетів. Аналізується специфіка та етапи муніципальних перетворень у Фінляндії, протягом яких було вжито заходи, спрямовані на заохочення муніципалітетів до добровільного злиття, а також виокремлено причини, які негативно вплинули на реалізацію реформи місцевого самоврядування на низовому рівні. Зроблено висновок про загальну тенденцію для цих країн у напрямку створення більш великих муніципальних утворень шляхом злиття, що є більш результативним за умови застосування примусових заходів і державних стимулів для об'єднання місцевих громад.

Ключові слова: *місцеве самоврядування, реформування, муніципальна реформа, послуги, місцева громада, укрупнення, злиття*

Ірина Шумліаєва

Dnipropetrovsk Regional Institute of Public Administration National Academy of Public Administration under the President of Ukraine (Dnipro, Ukraine)

Improving local self-government systems under reforms of the territorial organization of power in the countries of Northern Europe

The article considers the peculiarities of the reforms of the territorial organization of power at the municipal level in Northern European countries. The reforms are aimed at developing the local self-government system, as well as increasing the efficiency and improving the coordination of services provided by local communities. In this regard, the article studies the content of the two main directions of local territorial reforms in European countries, which began in the twentieth century and continue today. These directions are based on encouraging local communities to collaborate through a network of organizations for inter-communal cooperation and/or community consolidation through mergers to properly fulfil municipal and administrative functions.

The approaches used in Denmark, Norway and Finland to ensure greater efficiency of the local government system and to create capable local communities, which can more effectively perform the tasks of local self-government, have been analysed. The peculiarities of municipal reforming in Norway, characterized by consistency and the clear definition of the steps of its implementation, have been revealed; the results of reducing the number of municipalities have been shown. The specifics and stages of municipal transformations in Finland, during which measures were taken to encourage municipalities to merge freely, have been analysed; the reasons that negatively affected the implementation of local self-government reform at the local level have been highlighted. It has been concluded that there is a common trend for these countries to create larger municipalities through mergers, which is more effective applying coercive measures and state incentives to amalgamate local communities.

Keywords: *local self-government, reforming, municipal reform, services, local community, consolidation, merger*

Постановка проблеми.

Дослідження процесів здійснення реформування територіальної організації влади на місцевому рівні в розвинених демократичних країнах світу, обумовлених необхідністю забезпечення більшої ефективності системи місцевого управління, актуалізується в Україні у зв'язку із сучасною тенденцією до трансформацій у сфері місцевого самоврядування, що відповідає світовим та європейським напрямкам розвитку сфери публічного управління. Наприкінці ХХ ст. у низці європейських країн розпочалися ґрунтовні реформи територіального управління на локальному рівні, які продовжуються й нині. Зважаючи на необхідність модернізації всіх змістовних компонентів публічного управління відповідно до нових умов і значних соціальних змін, такі реформи проводяться з метою гармонізації публічної влади, тому їх об'єктом є різні місцеві (регіональні, субрегіональні) органи влади залежно від організації адміністративного управління в кожній окремій країні.

Удосконалення системи місцевого самоврядування в контексті цих реформ стало одним з пріоритетних напрямів державної політики щодо розвитку відповідних територій, що відобразилося на суттєвих змінах територіальної організації публічної влади на засадах децентралізації та субсидіарності як результату еволюції функцій держави щодо місцевого рівня управління, змін економічної ситуації і бурхливого розвитку технічного прогресу. Зважаючи на проблеми побудови публічної влади на місцевому рівні в Україні, що стосуються незбалансованості функцій та компетенції самоврядної влади, а також з метою забезпечення належного вирішення питань місцевого значення, важливим є вивчення і використання досвіду європейських країн з метою напрацювання власних політичних та організаційно-правових ідей та їх втілення в публічно-владну практику відповідно до закріплених на конституційному рівні цінностей соціальної державності й демократії в інтересах людини і громадянина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання муніципального реформування, здійснення реформ територіальної

організації влади на місцевому рівні в європейських країнах висвітлено у роботах вітчизняних і зарубіжних вчених. Проблемам здійснення реформ на низовому рівні місцевого самоврядування в країнах Північної Європи присвячено праці багатьох зарубіжних науковців, серед яких: К. Вренгбок, Дж. Ейрексінен, Дж. Клаусен, М. К'єргаард, А. Коскі, М. Пекола-Сьоблом, Х. Піиндт, Л. Харбо. Водночас дослідження сучасного європейського досвіду щодо здійснення муніципальних перетворень залишаються надзвичайно актуальними, що детермінує необхідність його глибокого вивчення з метою використання здобутків при проведенні реформи місцевого самоврядування в Україні.

Метою статті є аналіз муніципальних реформ, які проводилися в Данії, Норвегії та Фінляндії в контексті адміністративно-територіальних змін з метою вдосконалення системи місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сучасний етап розвитку місцевого самоврядування в країнах Європи сприяв здійсненню консеквентних структурних і функціональних реформ організації влади на місцях. Одним з найважливіших завдань муніципальних реформ в усіх європейських країнах сьогодні залишається створення дієздатних громад, спроможних виконувати завдання місцевого самоврядування. Якщо в одних країнах головним напрямом реформування визначається розробка та запровадження різних методів заохочення громад до співпраці та об'єднання для виконання муніципальних та адміністративних функцій (функціональний підхід), то в інших країнах ключовим питанням є визначення оптимальної кількості місцевих самоврядних одиниць з подальшим укрупненням (органічний підхід). У першому випадку має місце утворення мережі організацій міжкомунального співробітництва у формі публічно-правових установ постійного чи тимчасового характеру, які на договірних засадах здійснюють співпрацю щодо виконання певних функцій з утворенням спільних органів. У другому випадку має місце об'єднання базових адміністративно-територіальних одиниць шляхом їх злиття, у

результаті чого створюється нова громада зі створенням відповідного органу.

За матеріалами проекту «Системне управління фінансуванням адміністративно-територіальної реформи (SuFTAR)» було проведено аналіз досвіду проведення різних програм такого реформування в країнах Європи. За результатами діяльності робочої групи було розроблено концепція, в якій відзначається, що до вигоди від укрупнення відноситься: можливість децентралізації більшої кількості функцій, забезпечення більшої цілісності процесу планування, зменшення диспропорцій між доходами тощо. Окрім потенційних переваг, було виділено негативні очікування, пов'язані з укрупненням, зокрема: віддаленість від місцевих органів влади як в політичному, так і у фізичному сенсі (може бути вирішено збільшенням функцій, які наближають органи управління до населення, а також покращенням «мобільних» функцій в управлінні громадою через інструменти електронного уряду); домінування великих сіл або міст поряд із соціальним занедбанням невеликих (може бути нівельовано мажоритарною виборчою системою замість пропорційної); втрата невеликими селами власної ідентичності (має бути запроваджено символічні форми самоврядування з дорадчими функціями та делегування їм деяких місцевих функцій) (Фінансові наслідки, 2006).

У новому тисячолітті в багатьох країнах Європи знову постало питання покращення реалізації засад місцевого самоврядування, обумовлене новими потребами суспільства. Зокрема, цікавим є досвід країн Північної Європи, де ініціативи щодо вдосконалення місцевого управління були детерміновані необхідністю вирішення двох основних проблем: зменшення тиску на систему пенсійного і соціального забезпечення, що виник в результаті старіння населення, яке стало потребувати надання більшої кількості послуг, а також ті, що пов'язані з розширенням ринку праці, зокрема, в частині поїздок громадян на роботу поза межами муніципалітетів. Зміни в структурі самоврядних одиниць вплинули на потреби і очікування мешканців громад щодо надання послуг, а економічні чинники

– на бажання скоротити адміністративні витрати за рахунок об'єднання завдань в меншій кількості муніципальних утворень та переоцінку розміру податків, необхідних для виконання цих завдань.

Незважаючи на відмінності, спільним завданням в країнах Північної Європи було визначено підвищення ефективності та покращення координації послуг, що було визнано можливим лише у разі створення більших муніципальних утворень шляхом злиття, оскільки вони можуть краще забезпечити поточне повсякденне життя громадян. У результаті трансформацій у Данії та Гренландії було значно скорочено муніципалітети, у Швеції та Данії відбулися зміни на регіональному рівні, в Ісландії та Фінляндії було здійснено спроби добровільно об'єднувати громади (Harbo, 2015).

Найбільш вдалою і глобальною серед скандинавських країн вважається реформа, яку було проведено в Данії протягом 2005-2007 рр., в результаті якої було переглянуто систему територіального устрою та створено нові муніципалітети для досягнення максимальної ефективності місцевого самоврядування. Підготовка до цієї реформи розпочалася у 2002 р., коли досить несподівано було оприлюднено відповідну стратегію реформування, оскільки урядом заздалегідь не планувалися зміни в муніципальній структурі. Після її анонсування вона ще 15 місяців обговорювалася спеціально створеною комісією. Укрупнення муніципалітетів було визначено однією з частин великої реформи. Водночас, міжмуніципальна співпраця залишалася важливою альтернативою укрупнення місцевих громад. Одним з доступних варіантів для реалізації цього напряму було «зобов'язуюче партнерство», яке базувалося на законі, що передбачав передачу значних повноважень створеному органу місцевого самоврядування.

У результаті укрупнення громад з 1 січня 2007 р. в Данії було створено 98 муніципалітетів (до 31 грудня 2006 р. їх було 271), а на регіональному рівні було скорочено адміністративні одиниці з 13 до 5. В ході реформи урядом погоджено єдиний критерій для громади – мінімум 20 тис.

мешканців для муніципалітетів (винятком є острови з меншою кількістю населення). Зараз середнє населення муніципалітету становить 54 тис. осіб, а до 20 тис. осіб мають лише сім муніципалітетів (Пиндт, 2012). Не дивлячись на це, нині існує думка про те, що Данія має потенціал для подальшого злиття муніципалітетів, які брали участь в реформі 2007 р.

Створення великих муніципалітетів в Данії обумовлено чітко виробленою позицією уряду про те, що лише міжмуніципальне співробітництво не зможе належним чином забезпечити ефективне та відповідальне виконання функцій місцевого самоврядування. Тому було вирішено, що максимальні повноваження мають бути надані місцевому самоврядуванню на низовому рівні, а регіонам залишаються тільки окремі сфери (охорона здоров'я, регіональний розвиток, регіональні питання щодо довілля тощо). Створений урядом комітет з оцінки реформи місцевого самоврядування в цілому позитивно оцінив новий розподіл завдань між державним, регіональним та місцевим рівнем, а висловлені ним зауваження були враховані в 2013 р., коли парламентом було внесено зміни, які стосувалися покращення сфери взаємовідносин між регіонами та муніципалітетами, охорони здоров'я та муніципального фінансування (The Local Government Reform).

Слід відзначити, що важливим аспектом муніципального реформування для європейських країн, які мають давні демократичні традиції, є питання щодо впливу досліджуваних реформ на місцеву демократію, зокрема представництво громадян в політичній системі, оскільки злиття адміністративних одиниць «зверху» зменшує кількість обраних депутатів від населених пунктів. Наприклад, у Данії у результаті реформи 2007 р. було зменшено кількість муніципальних радників майже наполовину – з 4 597 до 2 520. Крім цього, в результаті реформи було створено обласну раду, до якої, на відміну від попередньої повітової ради (357 осіб), обирається 205 осіб.

Водночас демократичний дискурс реформування, на думку європейських фахівців, має швидше додатковий характер,

оскільки основні аргументи стосуються економічного аспекту та надання послуг. Обговорення проблем щодо демократичної складової реформування стосується вирішення питання: чи призведуть реформи, проведені переважно з економічною мотивацією, до шкідливих побічних ефектів, пов'язаних зі зниженням демократичного аспекту врядування? Тому епізодично піднімається питання щодо надання більшої кількості функцій об'єднаним громадам для підвищення рівня місцевої демократії, оскільки це сприятиме зацікавленості у функціонуванні інститутів місцевого самоврядування (Territorial reforms in Europe, 2017).

У Данії адміністративно-територіальна реформа базувалася не стільки на перевагах місцевої демократії, скільки на критеріях ефективності, проте муніципальна демократія була збережена в межах нових укрупнених громад. Традиція децентралізованого прийняття рішень щодо надання соціальних послуг (освіта, догляд за людьми похилого віку, охорона здоров'я, догляд за дітьми, соціальна допомога тощо) формально підтримується, хоча й обмежується, зокрема шляхом координації рівнів податків/видатків через річні бюджетні угоди між муніципалітетами та урядом, а також шляхом розробки альтернативних механізмів управління з точки зору загальних стандартів, підкріплених контролем та стимулами (Vrangbok, 2010, с. 40).

У Норвегії сучасна муніципальна реформа розпочалася з 2014 р. Позитивною рисою реформування стала послідовність та чітке визначення кроків проведення. Оскільки всім муніципалітетами було запропоновано прийняти рішення щодо об'єднання до липня 2016 р., то протягом 2014-2016 рр. було проведено локальні переговори та було укладено угоди про наміри, було опубліковано доповідь щодо нових завдань для укрупнених органів місцевого самоврядування, а також проведено слухання щодо нової системи доходів місцевого самоврядування тощо. У жовтні 2016 р. уряд отримав рекомендаційні звіти губернаторів округів щодо об'єднання, а у квітні 2017 р. запропонував парламенту нову муніципальну структуру

як для муніципалітетів, так і для округів, яку було затверджено у червні 2017 р. Перший етап об'єднання було заплановано реалізувати до січня 2018 р., а другий – до січня 2020 р. (Klausen, 2017).

Станом на 1 січня 2020 р. в Норвегії залишилося 356 муніципалітетів з 428 (середня кількість населення – 4 770 осіб на муніципалітет), а на регіональному рівні було створено 11 округів змість 19-ти. Після реформування в 36% муніципалітетів кількість жителів становить понад 3 000 осіб, у 14% – від 3 000 до 5 000, в 28% – 5 000-15 000, в 22% – понад 15 000. Ці цифри свідчать про те, що була досягнута основна мета реформування – скоротити кількість муніципалітетів для надання якісних послуг жителям нині та в майбутньому, комплексного і скоординованого розвитку спільнот великих і невеликих муніципалітетів, досягнення сталих і фінансово спроможних місцевих громад, зміцнення місцевої демократії та надання муніципалітетам більше влади. Для реалізації цих напрямів з 1 січня 2020 р. муніципалітетам було передано більше повноважень і розширено їх функції (Reform of local government, 2020). Розподіл обов'язків між різними рівнями локального управління в Норвегії нині базується на принципі однаковості функцій системи місцевих органів влади. Це означає, що всі муніципалітети та органи повітів незалежно від їх розміру несуть однакові обов'язки у сфері надання послуг, забезпечення правових гарантій місцевого самоврядування, планування та локального розвитку.

Стосовно Фінляндії, яка є однією з найбільш децентралізованих країн Європи, слід відзначити, що вона має історично сформовану специфічну систему місцевого самоврядування. Порівняно з іншими країнами, фінські муніципалітети становлять загалом потужний самоврядний муніципальний сектор публічного управління, наділений набагато більшою кількістю завдань і функцій, які постійно розширюються.

Сучасна реформа місцевого самоврядування в Фінляндії обумовлена дисбалансом між потребами в послугах на наявними ресурсами, що з урахуванням

старіння населення потребує скорочення витрат і більш ефективного надання послуг. Тому метою реформування було означено підвищення здатності органів місцевого самоврядування виконувати свої завдання шляхом створення більших, економічно надійних публічних органів влади з акцентом на консолідацію ресурсів та створення природно функціональних зон, інтеграції та водночас децентралізації послуг з використанням більшої кількості технологій.

Загалом протягом 1947-2017 рр. у материковій частині Фінляндії відбулося 176 муніципальних злиттів. Понад половина місцевої влади здійснила принаймні одне злиття і майже чверть з них зазнали трьох або чотири злиттів протягом 70 років (Meklin, 2020, с. 30).

Муніципальна реформа, яку було проведено поетапно, була спрямована на заохочення муніципалітетів до добровільного злиття. Відповідні кроки муніципального реформування мали місце протягом 1961-1982 рр., а в XXI ст. мало місце три хвилі трансформацій, зокрема:

– 2005 р.-2011 рр. період реструктуризації місцевого самоврядування та надання соціальних послуг, вироблення стратегічних підходів до реформування та стимулювання міжмуніципального співробітництва шляхом передачі значної частки компетенції та муніципальних бюджетів до створених в результаті інтеграції установ, шляхом злиття або міжмуніципальної співпраці намагання досягти кількості населення муніципалітету 20 000 жителів (Proposition to the Storting, 2016-2017, с. 146), у результаті 431 муніципалітет скоротився до 336 шляхом злиття;

– 2011-2015 рр. здійснено спроби стимулювання добровільного об'єднання муніципалітетів, а пропозиції щодо примусового об'єднання було відхилено, наслідком було зменшено кількість муніципалітетів з 336 до 317;

– з 2015 р. проводиться нова реформа створення органів регіонального рівня. 19 серпня 2015 р. урядом було оприлюднено рішення про завершення масштабної реформи щодо низового рівня самоврядування і початок реформи

з передачі завдань муніципалітетів на новий регіональний рівень, що передбачає існування 18 обласних рад, до функцій яких віднесено сфери охорони здоров'я та соціального забезпечення.

Фінляндія є прикладом країни, в якій реформи, спрямовані на укрупнення муніципалітетів, не дали задовільних результатів, незважаючи на передбачені на об'єднання муніципалітетів дотації з державного бюджету, розмір яких був диференційований та збільшувався в разі об'єднання комун з чисельністю населення більше 20 тис. осіб; збільшення кількості комун, що об'єднувалися; здійснення об'єднання у перші роки реалізації реформи. Під час добровільного об'єднання багато муніципалітетів відмовлялося від злиття, виступаючи проти структурних змін, які матимуть негативний вплив на споживачів послуг та взагалі їх скорочення, а також змін в системі прийняття рішень, коли об'єднаний муніципалітет буде мати менше обраних посадових осіб тощо. Результати добровільного об'єднання були досить різними – від радикального об'єднання до повної бездіяльності. Після таких добровільних об'єднань кількість місцевих органів влади зменшилася з 452 (у 2000 р.) до 309 (2021 р.), з яких 293 знаходяться в континентальній Фінляндії та 16 в провінції Аланд.

Як відзначають експерти, подальші муніципальні злиття, які будуть здійснені в 2020-2030-х рр. у Фінляндії повинні проходити в умовах планування з використанням оцінки попередніх укрупнень для забезпечення їх належного впровадження у майбутньому. Водночас суттєве зменшення кількості муніципалітетів протягом третьої хвили муніципального злиття, що намічені до 2040 р., є можливим у разі примусових заходів щодо злиттів і державних стимулів (Meklin, 2020, с. 49 – 50), оскільки практика проведеного реформування засвідчила неможливість укрупнення органів низового рівня місцевого самоврядування на добровільних засадах.

Висновки.

Реформи територіальної організації влади на місцевому рівні, що стосувалися муніципального розвитку в країнах

Північної Європи стали ключовим напрямом реформи публічного управління протягом останніх десятиліть в Європі. Чергову хвилю муніципального реформування було обумовлено сучасними несприятливими демографічними тенденціями, необхідністю підвищення ефективності надання послуг членам місцевих громад та їх функціональної децентралізації, а також адаптації адміністративного поділу до розвитку населених пунктів і транспортної мережі. Вирішення проблем, що виникли внаслідок соціальних змін, було пов'язано з припущенням про те, що більша кількість муніципальних послуг може надаватися тільки більшими одиницями самоврядування, так само й завдання щодо вирішення питань місцевого значення можна було б виконувати краще, зменшуючи витрати, в більших територіальних одиницях.

Як засвідчив аналіз досвіду муніципального реформування в країнах Північної Європи (Данії, Норвегії та Фінляндії), характерною рисою здійснених перетворень стала консеквентність й цілеспрямованість в напрямі консолідації малих громад і створення у разі злиття великих громад на низовому рівні місцевого самоврядування, користь від створення яких базується переважно на економічних факторах. Такий підхід обумовлений тим, що муніципалітети розглядаються насамперед як місцеві органи держави, які мають соціальне спрямування, надаючи основні послуги громадянам на місцях.

Поставлене завдання щодо зменшення кількості муніципалітетів шляхом укрупнення було повністю виконано в Данії, успішно продовжуються процеси злиття місцевих громад в Норвегії. Водночас, у Фінляндії реформа, спрямована на заохочення муніципалітетів до добровільного злиття, не мала задовільних результатів і була завершена. Такі відмінності обумовлені наявністю політичної волі щодо муніципальних перетворень, обраними урядами концептуальними підходами до проведення реформування (імперативними або альтернативними), а також особливостями системи місцевого самоврядування кожної з країн.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Пиндт Х. Про найбільшу реформу в Данії (15.05.2012). URL: <https://www.csi.org.ua/news/pro-najbilshu-reformu-v-daniyi-vid-odno/>.
- Фінансові наслідки адміністративно-територіальної реформи (презентація), 2006. URL: <http://fisco-id.com/?module=an&action=preview&id=71>.
- Harbo L.G. A new wave of reforms sweeping over the Nordic countries? (September 2015). URL: <https://nordregio.org/nordregio-magazine/issues/reforms-sweeping-over-the-nordic-countries/a-new-wave-of-reforms-sweeping-over-the-nordic-countries/>
- Klausen J.E., Kjærgaard M. The Norway Local Government Reform: Local Agreements of Intention (5.09.2017). URL: <https://ecpr.eu/Filestore/paperproposal/2492eb51-12a4-47b9-bf74-f3b66634277a.pdf>.
- Meklin P., Koski A., Pekola-Sjöblom M., Airaksinen J. Finnish Local Government Reforms from a Research Perspective: The final report of the ARTTU2 Research Programme, ACTA 277. Helsinki 2020. No. 8. 112 p.
- Proposition to the Storting no. 96 S (2016-2017) Changes in the local government structure: Recommendation by the Ministry of Local Government and Modernisation 5 April 2017, approved by the Cabinet of Ministers on the same day (Solberg's Government). 161 c. URL: https://www.regjeringen.no/contentassets/46a1576a806f4e1682f00b0d9a1f4456/proposition_to_the_storting_no_96_s.pdf.
- Reform of local government: article (Last updated 03.12.2020). URL: <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunereform/reform-of-local-government/id2548429/>
- Territorial reforms in Europe: Does size matter? / P.Swianiewicz, A. Gendźwił, A.Zardi (November 2017). 122 p. URL: <https://rm.coe.int/territorial-reforms-in-europe-does-size-matter-territorial-amalgamatio/168076cf16/>
- The Local Government Reform and Evaluation: notat // Danske regioner. URL: <https://www.regioner.dk/media/3029/the-local-government-reform-and-evaluation-20.pdf>.
- Vrangbok K. Structural Reform in Denmark: Central Reform Processes in a Decentralized Environment in 2007. Territorial consolidation reforms in Europe / Budapest, Hungary, 2010. Edition: 1st Publisher; OSI/LGI Editor: Swianiewicz, Pawel. C. 27-44.

References

- Pyndt Kh. (2012). Pro najbilshu reformu v Daniji. Retrieved from <https://www.csi.org.ua/news/pro-najbilshu-reformu-v-daniyi-vid-odno/> [in Ukrainian].
- Finansovi naslidky administratyvno-terytorijnoji reformy (prezentacija) (2006). Retrieved from <http://fisco-id.com/?module=an&action=preview&id=71> [in Ukrainian].
- Harbo, L.G. (2015). A new wave of reforms sweeping over the Nordic countries? Retrieved from <https://nordregio.org/nordregio-magazine/issues/reforms-sweeping-over-the-nordic-countries/a-new-wave-of-reforms-sweeping-over-the-nordic-countries/>.
- Klausen, J.E., Kjærgaard, M. (2017). The Norway Local Government Reform: Local Agreements of Intention. Retrieved from <https://ecpr.eu/Filestore/paperproposal/2492eb51-12a4-47b9-bf74-f3b66634277a.pdf>.
- Meklin, P., Koski, A., Pekola-Sjöblom, M., Airaksinen, J. (2020). Finnish Local Government Reforms from a Research Perspective: The final report of the ARTTU2 Research Programme, ACTA 277. Helsinki. No. 8. 112 p.
- Proposition to the Storting no. 96 S (2016-2017) Changes in the local government structure : Recommendation by the Ministry of Local Government and Modernisation 5 April 2017, approved by the Cabinet of Ministers on the same day. (Solberg's Government). 161 c. Retrieved from https://www.regjeringen.no/contentassets/46a1576a806f4e1682f00b0d9a1f4456/proposition_to_the_storting_no_96_s.pdf.
- Reform of local government (2020). Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunereform/reform-of-local-government/id2548429/>
- Territorial reforms in Europe: Does size matter? / P.Swianiewicz, A. Gendźwił, A.Zardi (2017). Retrieved from <https://rm.coe.int/territorial-reforms-in-europe-does-size-matter-territorial-amalgamatio/168076cf16/>
- The Local Government Reform and Evaluation: notat // Danske regioner. Retrieved from <https://www.regioner.dk/media/3029/the-local-government-reform-and-evaluation-20.pdf>.
- Vrangbok K. (2010). Structural reform in Denmark: central reform processes in a decentralized environment in 2007. Territorial consolidation reforms in Europe. (pp. 27–44). Budapest, Hungary. Edition: 1st Publisher; OSI/LGI Editor: Swianiewicz, Pawel.

Shumliaieva Iryna

Ph.D., Assoc. Prof., communaua@gmail.com

Стаття надійшла / Article arrived: 20.02.2021

Схвалено до друку / Accepted: 17.04.2021